

ק"כ הלכה א' שכל דבר שהוא בחזקת טומאה אינו יוצא מחזקתו אלא על ידי בדיקה עכ"ל, וזהו לדין מה שאין כן כלפי שמיא שפיר גליא שלא היתה עליה חציצה.

כל זה לענין בן הנדה, אבל הבא על הנערה בלא עת נדתה על סמך שהתרחצה בים בלי שהפסיקה בטהרה ובלי שעיינה בגופה מלבד שצפצף על תקנת חז"ל וחמור דינו יותר ממסכת שבת דף י"ג עמוד ב' עיי"ש גם עבר על ספק איסור כרת דאורייתא, ומצוה לפרסם.

יהודה הרצל הנקין

לתחילת ראייתו או בתר רוב וסתות של אותה אשה גופא ושרק מדרבנן מחזיקים אותה כטמאה אם לא בדקה, ומיהו משמעות הפוסקים היא שמוחזקת כן מן התורה.

וכן מה שמן התורה צריכה לעיין בגופה קודם הטבילה שכן דרשו במסכת בבא קמא אף פ"ב עמוד ב' ונפסק ביורה דעה סימן קצ"ט סעיף ח' ואילו האשה הנ"ל שהיתה מתרחצת בים מן הסתם לא עיינה קודם בכל גופה והיאך עלתה לה הטבילה, יש לתרץ באותה דרך שהרי אמרו בגמרא דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר אי נמי מאיס מידי משום חציצה עכ"ל שהעיון הוא משום חשש חציצה וכמו שכתב בחכמת אדם כלל

סימן כט

חילוקי מנהגים בין אשה לבעלה

ב"ה, ד' מנחם אב תשנ"ג
לרב אחד

וחבר אחד הראה לי שהגרע"י שליט"א כתב אחרת בחוברת אור תורה אייר תשנ"א, וז"ל מנהגים שעל הבעל לנהוג בהכרח בהתאם למסורת אבותיו כגון הספרדים שקבלו הוראות מרן ואינם רשאים להקל נגד דעתו גם ע"י התרה, על האשה אשכנזיה ללכת אחרי בעלה ואפילו להקל תנהוג כמנהג בעלה ע' מה שכתבתי ביביע אומר (חלק ה' סימן ל"ז). אבל חומרות שנהג הבעל על עצמו שאם ירצה יכול לבטלן על ידי התרה, אין שום הכרח שהאשה תנהוג כמוהו ואין יכול לכוף עליה חומרא שאין ברצונה לקבלה כשיש לה על מה לסמוך. ולכן אם ברצונה להמשיך להשתמש בחלב תנובה יכולה לעשות כן, והבעל אם רוצה יחמיר על עצמו. אבל לא כל כמיניה לכופה שגם היא תחמיר ולא תכניס לביתם מוצרי תנובה. והוא הדין פרות שביעית, אם היא סומכת על היתר המכירה כיון שהרבה גאוני עולם סבירא להו להקל יכולה גם היא להמשיך להקל, וכן אין לכופה לקבל עליה חומרא שלא להשתמש אלא במוצרים שיש עליהם השגחה מכד"ץ. ואם אין הבעל יכול להמשיך בחומרותיו כשהאשה אינה רוצה לקבל יעשה התרה על שלא אמר "בלי נדר" ויקל גם הוא, שגדול השלום של הבית עכ"ל. הרי שחילק בין מנהגי כלל העדות כמו

אכתוב מה שאמרתי לו לע"ד בשאלתו האם אשה צריכה לנהוג כמנהגי בעלה. באחרונים כתבו שכיון שהיא נכנסה לרשות בעלה דומה להלכה במקום למקום ואין דעתה לחזור שונהגת כמנהגי המקום שהלכה לשם וכמו שציין כבודו לשו"ת אגרות משה חלק אורח חיים חלק א' סימן קנ"ח וביע אומר חלק ה' סימן ל"ז. ובשו"ת יביע אומר העתיק משו"ת תשב"ץ חלק ג' סימן קע"ט, וז"ל במקומות שיש קהילות חלוקות בתקנותיהם שהם כמו שני בתי דינים בעיר אחת וכו' ונשא איש מאנשי קהלה אחת אשה מאנשי קהלה אחרת, אין ספק שהאשה היא נכללת עם בעלה בכל חיובו דאשתו כגופו בכל הדברים ונפטרת מקהילת בית אביה ודבר זה מלתא דפשיטא היא ואין בו ספק שלא יהיו שנים מסובין על שולחן אחד חלוקין בעסותיהן האסור לזה מותר לזה אם (כצ"ל) היו הקהילות מורדות זו מזו מחמת איזו תקנ' ביניהם עכ"ל. הרי שנמצאו ג' טעמים שאשה תנהג כבעלה, משום שהיא כהולכת ממקום למקום ומשום אשתו כגופו ומשום המחלוקת.

את האיש כהולך למקום אשתו אלא הכל לפי הענין. ועוד שבשו"ת תשב"ץ גופא לא כתב הטעם שהאשה היא כהולכת ממקום למקום אלא רק שנפטרת מקהילת בית אביה עכ"ל ויש לפרש כוונתו בענין שדן בו בקהילות החלוקות בתקנותיהן שמן הסתם מעיקרא לא תקנו לחייב או לאסור אשה הנישאת לבן הקהילה האחרת, וכן משמע סיום דבריו שחזר ופרט אם היו הקהילות מורדות זו מזו מחמת איזו תקנ' ביניהן עכ"ל שבהכי מיירי. מה שאין כן להמשיך במנהגי בית אביה שהם כעין נדר ואינם מכח תקנה למה תשנה את מנהגיה, לא תהיה אלא כנדרה קודם הנישואין שאין הבעל יכול להפר כמו שנפסק ביורה דעה סימן רל"ד סעיף ל"ה ועיין בשו"ת חתם סופר חלק יורה דעה סימן ק"ז שסובר שדין מנהג כדן נדר מדאורייתא, ונהי שאם הלכה אחר בעלה לקהילה אחרת הכל כמנהג המקום אבל אם נשארה במקומה או אפילו הלכה למקום אחר ויש שם ערבוב מנהגים ואין מנהג ברור כמו בהרבה מקומות היום למה תיגרר אחר מנהגי בעלה. ועיין במסכת יבמות דף ל"ז עמוד ב' ברבנן דפקיע שמייהו שנשאו נשים במדינות שונות ומסתמא לא מחמת הנישואין בלבד שינו אותן נשים את מנהגיהן.

ומה שכתב בשו"ת תשב"ץ שהאשה נכללת עם בעלה בכל חיובו דאשתו כגופו בכל הדברים עכ"ל צריך סיג לזה כי אשתו כגופו נאמר בגמרא לענין קירבה ועדות ויש אומרים אותו בענין שליחות ועיין באנציקלופדיה תלמודית אבל לא לענין חיובים, ואטו אשה חייבת בנדרי בעלה או האם אשה יכולה לקיים חיובי בעלה במקומו או להפך. היוצא מכלל זה הוא נרות חנוכה שנשים נהגו שלא להדליק לעצמן כשהבעל נמצא, והקשה בשו"ת שער אפרים סימן מ"ב לפי המנהג שכל אחד בבית מדליק לעצמו למה אינה מדליקה ומאי שנא משמיעת המגילה כפורים ושאר חיובים שאינה יוצאת על ידי שמיעת בעלה עי"ש שחסרה סוף התשובה ולכן איננו יודעים תרצו. ורק באליהו רבה סימן תרע"א סעיף קטן ג' תרץ משום אשתו כגופו ולא הוסיף הסבר וכן המשנה ברורה שם סעיף קטן ט' סתם הענין, ומה שבאליהו רבה ציין לראב"ן ומטה משה ושו"ת מהרש"ל הוא לענין שאשה בפני בעלה אינה מדליקה נרות חנוכה אבל לא כתבו הטעם ומי יאמר דסברי שהוא משום אשתו כגופו.

קטניות בפסח וסירכות בריאה לבין חומרות שנתחדשו מקרוב, אמנם לא נתבאר כיצד מתישבים דברים אלה עם דבריו בשו"ת יביע אומר בשם שו"ת תשב"ץ.

ויש לפקפק בטעם שאשה היא כהולכת למקום בעלה ואין דעתה לחזור כי נראה שתלוי במחלוקת רבנו תם ומהר"ם מרוטנברג במסכת כתובות דף ק"י עמוד א' הובאה ברא"ש שם ובטור אבן העזר סימן ע"ה, שלדעת רבנו תם יפה כח האשה מכח הבעל וכופין אותו לעזוב את מקומו ולדור במקום אשתו אם שני המקומות שווים, ומי לא עסקינן שיש מנהגים חלוקים בין שני המקומות ונמצא האיש הבא לגור במקומה על כרחו נהג כמנהגי אשתו וגם כיון שבא למקומה מי לא עסקינן שהוא בא לדור בתוך ביתה. ולא הבנתי דברי שו"ת אגרות משה שם שמקומה של אשה להיות אצל הבעל מדאורייתא עכ"ל עי"ש כי הן אמת מקומה אצל בעלה אבל הוא הדין מקומו להיות אצל אשתו וכמו שנאמר על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וגו' עכ"ל אבל לאו דוקא בבית שלו או שלה דבהני לא איירי קרא ומה שנאמר ושלחה מביתו עכ"ל דיבר הכתוב בהזהר וכן בשאר פסוקים. ובמשנה במסכת כתובות דף מ"ח עמוד א' שאמרו שהאשה יוצאת מרשות האב ונכנסת לרשות הבעל היינו שנכנסת לחופה כפרש"י ולא לענין של מי הבית, וכן במסכת קדושין דף ל' עמוד ב' פרשו התוספות בד"ה שיש רשות אחרים עליה שלכן אין ספק בידה לקיים כיבוד אב ואם מפני שאינה מצויה אצל אביה אלא אצל בעלה עכ"ל כלומר שכיון שגרה עם בעלה ממילא אינה מצויה אצל הוריה לכבדם כי כל כבודה בת מלך פנימה ואפילו הבית הוא שלה מה שאין כן הבעל יוצא תמיד ויכול לכבד את הוריו. ונהי שדעת שאר ראשונים אינה כרבנו תם מכל מקום חש לו מהר"ם מרוטנברג והמרדכי ולכן אין כופין לא את האשה ללכת אחרי בעלה ולא את האיש ללכת אחרי אשתו כמו שפסק הרמ"א.

ולפי זה אין ראיה משו"ת תשב"ץ שהעתיקו בשו"ת יביע אומר, כי אויל לשיטתו שיפה כח הבעל מכח האשה כמו שהביא בבית יוסף שם והוא בשו"ת תשב"ץ חלק א' סימן צ"ז ועיין בחלק ג' סימן פ"ז בד"ה והסומך שדחה דברי רבנו תם בשתי ידים, מה שאין כן לדין שאנחנו חוששים לדעת רבנו תם אין לנו לדון לא את האשה כהולכת למקום בעלה ולא

שהרי גם אם נדרה בהם מחודש לאחר הנישואין אין הבעל מפר, ויש לה להתנות עם בעלה קודם הנישואין שתמשיך לנהוג כמנהגה.

יהודה הרצל הנקין

ולהלכה מיהו אין לדחות מנהג העולם שאשה משתחררת ממנהגי בית אביה ונוהגת כמנהגי בעלה אם תרצה, אך יכולה גם לסמוך על דברי הגרע"י במאמר וכן נראה לע"ד שבמה שאינו בינו לבניה ואין בו עינוי נפש יכולה להמשיך כמנהגי בית אביה

סימן ל

יישוב ארץ ישראל האם הוא מן התורה לדעת הראשונים

ב"ה, ח' טבת תשנ"ז
לרב אהר

ואם כוונת כבודו שאין ביישוב א"י מעשה מיוחד ולכן לא נמנה, זה אינו כי מי שנמצא בחו"ל עליו לחצות את הגבול ולבוא לא"י והביאה היא מעשה מיוחד למצוה זו כפשוטו הכתוב בואו ורשו את הארץ וגו' עכ"ל שצריך לבוא, כי אטו העומד בניו יורק וקונה משם שדה בא"י מקיים מצוה מן התורה לדעת הרמב"ן אף על פי שמסתבר שגם משם כותב עליו אונן אפילו בשבת משום מצות יישוב א"י מדרבנן. ואם כוונתו שאף על פי שיש ביישוב הארץ מעשה מיוחד מכל מקום כיון שגם עוד הרבה דברים כלולים בו כי כל מה שמוליך להשגת המטרה הוא רצון הבורא ומחייב כלשון מאמרו ולכן אינו נמנה בתרי"ג המצוות, קשה היכן מקומו של כלל זה כי אינו ענין לשורש הרביעי או החמישי ונמצא שלדעת כבודו ישנם ט"ז שורשים ואילו הרמב"ם כתב רק י"ד, אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא שלרמב"ם אינו אלא דרבנן כמו שפרש הרשב"ש בדעתו והארכתי בזה בבני בנים חלק ב' סימן מ"ב. גם יש להעיר על הדמיון בין דברי כבודו לגבי רצון הבורא לבין שיטת הראב"ד והרשב"א והריטב"א במסכת ראש השנה דף ט"ז עמוד א' לגבי אסמכתא, ואין כן דעת הרמב"ם בהקדמה לפרוש המשנה באות ד'.

ואוס"ף בכאור בשיטת הרמב"ן. לדעת הרמב"ן בספר המצות בהוספות למצוות עשה מצוה ד' ישנן שתי פנים למצות יישוב הארץ הא' כיבוש הארץ כדי שלא תישאר בידי זרים והב' הישיבה והדירה בה כדי שלא תישאר שממה. וכן הרשב"ץ בזהר הרקיע בכאור למצות עשה רכ"ז העתיק דברי הרמב"ן, ואולם כשו"ת הרשב"ש סימנים א' עד ג' הגם שציין לדברי הרמב"ן

קבלתי בתודה מאמרו המתכים. כבודו כתב לישב דעת הרמב"ם שלא מנה יישוב ארץ ישראל במנין המצוות שמכל מקום הוי דאורייתא אלא שאין מצוה מסוימת בזה, וז"ל שהרי נתבאר בתורה פעמים רבות שתכליתן של מצוות רבות היא ירושת הארץ: 'ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ אשר ד' אלקיכם נותן לכם', ונאמר 'ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ' ועוד ועוד. תכלית זו מחייבת, ומכאן מקור החיוב לכל ההלכות והתקנות והגזירות שהתקינו חכמים ליישוב הארץ אלא שאין בקיום תקנות אלה בלבד כדי לפטור אותנו מכל המוטל עלינו לעשות כדי לקיים תכלית זו שהציבה לנו התורה 'למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ'. כל מעשה המוליך להגשמת התכלית הרצויה יש בו משום קיום רצון הבורא יתברך עכ"ל מאמרו.

לע"ד מן הפסוקים שהביא נלמד אחרת שירות הארץ היא שכר המצוות ולא תכלית המצוות. ברם אפילו היא תכלית המצוות מה בכך, אם היא דאורייתא למה אינה כלולה במנין המצוות כיון שיש בה מעשה מצוה וכדומה לפרו ורבו שהיא גם ברכה וגם מצוה כמו שכתבתי בבני בנים חלק א' מאמר ו' וכן כל המעשים הנחוצים להחיות את' הולדות ולגדלם יש בהם משום קיום המצוה וכדאי הם רצון הבורא שהרי אם ימותו לא קיים המצוה.